

Vejle Fjord er død.

Der er en drabsmand, og vi er alle hans medvidere

»Dansk landbrug er en misbruger, der i en ond cirkel ustandseligt sprøjter stoffer ind i en udpint jord. Jo mere gold jorden bliver, jo større doser har den brug for af kunstgødningens ødelæggende narkotikum«, skriver forfatteren Carsten Jensen, som i næste weekend holder begravelsestale for Vejle Fjord, der er gået bort efter længere tids kvælning.

VEJLE FJORD

Carsten Jensen, forfatter

¹ Når man skal holde en begravelsestale, er det en uskreven lov, at man siger noget pænt om den afdøde. De fleste mennesker har på et eller andet tidspunkt i deres liv været givende og generøse eller bare pligttopfyldende.

¹⁰ Strålede de ikke, udfyldte de i det mindste en plads.

Og så er der de tilfælde, hvor mennesker dør i dyb ensomhed, forsømte og ¹⁵ oversete. Eller fordi nogen skubbede til dem og gjorde aktivt skade på dem. Så kan der også være skyld og anklager i en begravelsestale, en alt for sen opvågning

til det ansvar, vi alle har for hinanden.

Og hvis det er et stykke natur, der forsvinder, en ²⁵ plante, der ikke lyder lysets kalden, når foråret kommer, en fugl, hvis sang forstummer, et dyr, der ikke finder nogen partner at parre sig ³⁰ med, et insekt, hvis summende arbejdsomhed brat

hører op? Eller hvis det er en hel fjord, hvor alt liv forsvinder? Holdes der så også ³⁵ begravelsestaler?

Hvordan siger vi farvel til den natur, vi tog for givet? Vi ved dog, at vi mennesker hver for sig har begrænset ⁴⁰ levetid. Men arter? De har en slags evighed i sig, tror vi. Så se på den såkaldte

Tegning: Philip Ytournal

rødliste. 1.932 danske planter, svampe og dyrearter er
45 truet af udryddelse. Men en
hel fjord med dens vrim-
lende, mangfoldige liv?
Hvilken krig har været ført i
dens blå vande?

50 SIDSTE ÅR I september
blev Vejle Fjord erklæret for
en død zone. Jeg har en ven
med hus ud til fjorden på
toppen af en høj græsklædt
55 skrænt, hvor dådyr af og til
dukker op. Der er udsigt til
Fyn og Lillebæltsbroen med
dens smukt svungne hæng,
natur og civilisation samlet i
60 et billede. Når jeg ser ud
over det glitrende blå vand,
kan jeg ikke se, at livet i det
er borte.

Men så kommer video-
65 optagelserne, da Vejle Fjord
sidste år i september erklæ-
res død på grund af iltsvind.
Kravlende krabber og
gispende fisk, der søger mod
70 en kajkant, på vej mod luf-
tens fremmede element,
desperat drevet af overlevel-
sens sidste bud, en smule af
den ilt, som deres gæller
75 ikke længere finder i fjor-
dens vand. Og søstjerner, et
af havets mange poetiske
påfund, der kravler over
døde muslinger på flugt fra
80 det kvælende algelag, der
dækker fjordbunden. Og en
efter en slukkes de så, disse
invitationer om ikke til
vores gane, så dog til vores
85 fantasi.

DA GREENPEACE invite-
rer mig til at holde en begra-
velsestale over Vejle Fjord,
står jeg over for et dilemma.

90 Begravelsen 6. april skal
holdes ved bredden af fjor-
den. Der vil være en præst,
gravøl og sænkning af grav-
sten, alle disse ritualer,
95 der skal forsones med tabet
og måske endda give en
smule håb. Men vil en
begravelsestale ikke mest af
alt minde om en politi-
100 rapport?

For der er en drabsmand,
og vi er alle hans medvidere,
det landbrug, der nægter at
begrænse sin udledning af
105 kvælstof. For gødning skal
der til, vækst skal der til, en
udpint, misbrugt jord træn-
ger til kunstigt åndedræt. Og
så ryger livet langs de dan-
110 ske kyster med i købet i det,
de inden for militæret ville
kalde *collateral damage*,
utilsigtet skadevirkning, som
når et missil ved en fejl ram-
115 mer uskyldige civile. Så det
er den status, havlivet langs
vore kyster og livet i vores
fjorde har: uskyldige liv, der
stod i vejen i landbrugets
120 krig med naturen.

Danmark er målt pr.
indbygger en af de største
CO₂-udledere i verden, num-
mer 6 på den sorte verdens-
125 rangliste over klodens mest
effektive kvælere, og alle-
rede 18. marts, 12 dage tidli-
gere end sidste år, havde vi
opbrugt vores del af plane-
130 tens ressourcer. Hvis der var

en tilsvarende deprimerende
rangliste over
kvælstofudledere, ville Dan-
mark med landbruget i spid-
135 sen sikkert kunne fejre
lignende triumfer.

Vi er jo vant til begravelsestaler over hele erhverv.
Ikke mindst over minkbran-
140 chen, en flok professionelle
dyremishandlere, hvis fåtal-
lige udøvere i erstatning for
en brat nedlukning modtager
et beløb, som nu nærmer sig
145 30 milliarder, en astrono-
misk sum i samme størrel-
sesorden som omkostning-
erne til Storebæltsbroen eller
den københavnske metro.

150 Den egentlige skandale
var ikke nedlukningen af en
i forvejen konkurstruet
branche, men dansk presses
ukritiske køb af branchens
155 veliscenesatte Tude Marie-
historier om hårdtarbejdende
familier, der efter generatio-
ners selvopofrende indsats
mistede deres livsgrundlag.
160 Forfatteren Mathilde Walter
Clark, der fortjent har vun-
det flere priser for sin af-
dækning af den virkelige
skandale i bogen 'Det blinde
165 øje', gjorde det helt basale,
som journaliststanden und-
lod: Hun researchede. Hun
købte ikke en løgnehistorie.
Hun satte sig for at under-
170 søge virkeligheden.

Når dansk landbrug føler
sig presset af berettigede
krav om CO₂-afgifter og
begrænsning af den dræb-
175 ende kvælstofudledning,

reagerer branchen på lignende måde. Vi får historien om Danmarks ældste erhverv, slægtsgårde, der har været i familieejede siden Gorm den Gamle, og vi forstår, at ethvert krav til landbruget svarer til et mord på kongefamilien.

185 Sandheden er aldeles udansk. Kun 7.500 landbrugsvirksomheder er selvejende. Der er med andre ord stort set ingen selvstændige landmænd tilbage.

Klimasammenbruddet kan virke lammende. Men det kan også gøre noget andet ved os: få os til at åbne øjnene

Omkring 40 pct. af lønarbejderne i fødevarerbranchen er østeuropæere, der er både underbetalte og rettighedsløse, sådan som Fagbladet 3F til overflod har dokumenteret det. Er det denne slavelignende arbejdskraft, der udgør essensen af danske værdier siden Gorm den Gamle?

Landbruget er landets mest subventionerede erhverv og ville formentlig ikke eksistere uden EU, da den gennemsnitlige landbrugsvirksomheds årsoverskud omtrent på kroner og øre svarer til EU-støtten.

210 Ingen arbejdsløshedsbølge ville skylle over Danmark, hvis landbruget blev nedlagt

i morgen. Ingen økonomisk katastrofe rejse sig i horisonten. Livet ville vende tilbage i havet omkring Danmark, naturen ville blomstre igen, og ingen ville savne lobbyisterne fra Landbrug & Fødevarer, ja, selv det flertal i Folketinget, der stik imod befolkningens ønsker i årtier har adlydt deres diktat, ville drage et lettelsens suk.

225 Jamen, ville vi ikke dø af sult uden vores landbrug? Vi producerer årligt 343 kilo kød pr. indbygger. Hvor mange af os spiser hver dag et kilo kød? 80 procent af dansk landbrugsjord er helliget produktion af dyrefoder. Der kunne ske en drastisk reduktion, for ikke at sige en total omlægning, af dansk landbrug, og vi ville stadig gå mætte i seng – og i øvrigt være sundere.

Alle frygter traktorerne, Danmarks nye magtfulde pressionsgruppe, som, hvis de bliver pålagt så meget som en krone i CO₂-afgift, truer med i en storslået imitation af Putins invasion af Ukraine at blokere motorvejene og landets hovedstad. Med deres trusler har bøhmændene tilsyneladende fået hånds- og halsret over dansk klimapolitik. For hvem tør være uenig med en vred traktorfører?

Jamen, så lad dog disse militante planethadere være vrede. Lad dem blokere motorvejene indtil den dag,

hvor plejehjemmet venter på dem. Så kan vi andre i mellemtiden forny og udbygge togsystemet og gøre den offentlige transport gratis. Og nægter de at flytte sig fra hovedstadens gader, så pynt deres traktorer med blomster og grønt løv, og lad børnene tegne overskæg på bøhmændenes fortrukne ansigter og munter graffiti på deres dødsmaskiner. Grin ad traktorførerne. Gør de nye livsnødvendige klimalove, som de er så indædte modstandere af, til en folkefest.

275 Vi mangler i forvejen arbejdskraft i Danmark, og hvem siger, at nye arbejdspladser skal have skadelige, naturnedbrydende formål? Kunne vi ikke også stile mod et blomstrende land, hvor nye arbejdspladser var meningsfulde og sonende over for den ødelagte natur? 285 Hvad hvis vi ligefrem satte os for at kalde fiskene, fuglene og insekterne tilbage og afskaffede svinenes lidelser? Ville det være enden på Danmark? Eller ville det i stedet være vores store bidrag til en levedygtig klode?

DET SIGER SIG selv, at en CO₂-afgift ikke er nok. Der skal en omlægning af den danske jord til, langt mere fri natur, mindre dyrkningsarealer, ingen dyremishandling, større diversitet i afgrøderne, der omsider skal

afvænnens fra deres narko-
managtige afhængighed af
den kvælstofholdige gød-
ning, der forgifter øer, søer
og havet langs kysterne. Jo,
dansk landbrug er en mis-
bruger, der i en ond cirkel
ustandseligt sprøjter stoffer
ind i en udpint jord. Jo mere
gold jorden bliver, jo større
doser har den brug for af
kunstgødningens ødelæg-
gende narkotikum.

Jeg kender et ægtepar på
Ærø, der dyrker deres jord
efter helt nye og i virkelig-
heden ældgamle metoder,
biodiversitet, i stedet for den
sædvanlige ødelæggende
monokultur, der udpiner jor-
den. Der er ingen kunstgød-
ning, ingen pesticider. Og
efter kun tre år ser de alle-
rede resultater. De dyrker
bl.a. edamamebønner,
butternutgræskar, solbær,
hindbær og stikkelsbær,
bladbeder, kartofler i tang-
bede, hvidløg og asparges,
og det er kun en del af
udvalget. Udbyttet er langt
større end det sædvanlige.
Det vrimler med fuglearter,
de ikke har set før, bl.a. gær-
desmutte, rødstjert, rørhøg
og agerhøne. Første år var
der kun kålsommerfugle.
Nu er der ni forskellige arter
af sommerfugle, bl.a. dag-
påfugleøjle, aurora og græs-
randøjle.

FORFATTEREN FRA
Mors Knud Sørensen udgav

i slutningen af 70'erne en
digtsamling, 'Beretninger
fra en dansk udkant'. Det er
måske en af de første gange,
ordet udkant dukker op som
en betegnelse for en provins,
der er i færd med at miste
sin kultur, sin forbundethed
med jorden og omsorgen for
det levende. Tænk, hvis EU-
støtten til landbruget blev
lagt om, så den belønnede
kærlighed til jord og natur,
eksperimenterelyst, diver-
sitet og mangfoldighed
i stedet for at give kunstigt
liv til et landbrug, der mono-
mant holder fast i et dyre-
mishandlende kvæg- og
svinehold og udpinte, forgif-
tede marker helliget produk-
tion af dyrefoder. Så ville
arbejdsglæde og stolthed
vende tilbage til landbruget.
Udkanten, der på så sørgelig
vis er endt som hjemsted for
forbitrelse og forurettelse,
ville genopstå som et nyt
attraktivt centrum i en bog-
stavelig opblomstring af
vores trængte civilisation.

Der er inspiration at finde
i litteraturen.

Jeg tænker på Friedrich
Schillers 'Ode til glæden',
der inspirerede Beethoven
til hans vidunderlige 9. Sym-
foni med dens jublende eks-
tase. Jeg har altid hørt
symfonien som en hyldest til
friheden, og sådan er den
også igen og igen blevet
brugt. Men så læste jeg dig-
tet og opdagede, at det er

meget mere end det.

'Ode til glæden' er
skrevet kort før den franske
revolution. Men oplysnings-
tidens indskrænkede
rationalistiske natursyn, hvor
mennesket er naturens herre
med fri brugsret over alle
dens skabninger, deler
Schiller ikke. Drivkraften i
naturen er i hans øjne ikke
arternes beskide overlevel-
seskamp, men glæden.

»Glæde, det er kendemær-
ket/ på den evige natur./
Glæden, glæden driver vær-
ket/ i det store verdensur/
løkker blomsten frem/ og
sender sole ud i dyst beredt/
himmelkugler, ingen kender/
ingen stjernemand har set«.

Det er måske paradoksalt
at tale om glæde ved en
begravelse, hvor vi bøjer
hovedet i sorg over noget
tabt. Klimasammenbruddet
kan virke lammende. Men
det kan også gøre noget
andet ved os: få os til at
åbne øjnene, og så er
det ikke kun mørke, vi ser,
men muligheden for at gen-
finde glæden og det fælles-
skab, vi har med naturen og
hinanden, ikke i en over-
modig rethaverisk skaber-
kraft, men i ydmyg sam-
hørighed.

Lad os sammen danse ind
i en ny verden.

Så kan det sidste farvel til
en død fjord måske også
blive begyndelsen på en
genfødt natur.

BLÅ BOG

Carsten Jensen

Født 1952 på Ærø. Mag.art. i litteraturvidenskab fra Københavns Universitet.

Forfatter, journalist og debattør. Har skrevet en lang række bøger og essays.

'Vi, de druknede', 'Jeg har set verden begynde' og 'Den første sten' er blandt de bøger, der har gjort ham til en af Danmarks mest læste forfattere.

Har i årenes løb skrevet for en række aviser, heriblandt Information, Ekstra Bladet, Jyllands-Posten og Politiken.

Har modtaget flere priser, heriblandt Boghandlernes Gyldne Laurbær, Danske Banks Litteraturpris, Georg Brandes-Prisen, Olof Palme-prisen og Søren Gyldendal Prisen.